

Klece

Abdulrazak Gurnah

Někdy se Hamidovi zdálo, jako by v obchodě pracoval odjakživa a jako by tam měl zůstat až do smrti. Už ho netrápila úzkost, ani za hluboké noci neslychal tajné mručení, z něhož se mu jednou v noci hrůzou zastavilo srdce. Už pochopil, že pochází ze sezónních mokřin, které oddělovaly město od *townshipů* a v nichž se to hemžilo životem. Krámek stál na dobrém místě, na hlavní křižovatce cest vedoucích z předměstí. Otevíral ho hned za rozbřesku, kdy se kolem šourali první dělníci, a nezavřel ho, dokud se všichni kromě posledních opozdílů nedovlekli domů. S oblibou říkával, že ze svého místa vidí, jak kolem něho prochází všecken život. Během špičky byl neustále na nohou, povídal si se zákaznický, žertoval s nimi, obletoval je a měl radost z toho, jak šikovně si počíná a jak dobře vede obchod. Později klesal vyčerpaný na sedátko přikryté krabicí, které mu sloužilo jako pokladna.

Děvče se v krámku objevilo jednou pozdě večer, právě když si říkal, že už by měl zavřít. Předtím se dvakrát přistihl, že klímá, což mohlo být za tak zoufalých časů nebezpečné. Po druhém se probudil s trhnutím, zdálo se mu totiž, že mu obrovská ruka svírá hrdlo a zvedá ho ze země. Děvče stálo před ním, čekalo a tvářilo se znechuceně.

„Máslo,“ řekla po dlouhém, drzém čekání. „Za šilink.“ Při těch slovech se napůl odvrátila, jako by ji pohled na něj rozčiloval. Byla omotaná kusem látky, který měla zastrčený v podpaží. Měkká bavlna ji pevně obepínala a odhalovala obrys její půvabné postavy. Odkrytá ramena se jí v šeru třpytila. Vzal si od ní misku a sklonil se k plechovce s máslem. Naplnila ho touha a náhlá bolest. Když jí misku vracel, věnovala mu mdlý pohled. Měla nepřítomný výraz a oči se jí leskly únavou. Všiml si, že je mladá a že má malý kulatý obličej a hubený krk. Beze slova se obrátila, dlouhým krokem se přenesla přes betonový příkop, který odděloval obrubník od silnice, a vydala se zpátky do tmy. Hamid sledoval její vzdalující se postavu a měl chuť za ní křiknout, aby si dávala pozor. Jak mohla vědět, že na ni tam ve tmě něco nečká? Potlačil nutkání zavolat na ni a z úst se mu vydralo jen slabé zachrčení. Čekal a napůl počítal s tím, že ji uslyší vykřiknout, ale slyšel jen vzdalující se klapot jejích sandálů, jak se hroužila hlouběji do noci.

Bylo to hezké děvče, a jak tam tak stál, přemýšlel o ní a hleděl do prázdného prostoru ve tmě, v němž zmizela, bůhvíproč mu začalo být ze sebe samotného nanic. Bodejť by se na něj nedívala s opovržením. Jeho tělo i ústa vydávaly nepříjemný zápach. Nebyl důvod mýt se častěji než každý druhý den. Cesta z postele do obchodu trvala asi minutu a nikam jinam nechodil. Nač se mýt? Nohy měl zkroucené z nedostatku pohybu. Strávil den v zajetí, celé měsíce a roky tak uběhly. Byl trouba, který trčel celý život zavřený v ohradě. Unaveně zavřel obchod s vědomím, že se celou noc bude vyžívat ve své ubohosti.

Následujícího večera přišlo děvče do krámků znovu. Hamid právě rozmlouval s jedním ze svých stálých zákazníků, o mnoho starším člověkem jménem Mansur, který žil nedaleko a občas večer přicházel do obchodu na kus řeči. Kvůli šedému zákalu byl napůl slepý a lidé si ho pro jeho nemoc dobírali a tropili si z něho kruté žerty. Někteří o Mansurovi říkali, že vidí čím dál hůř, protože má oči plné sraček. Vyhledával společnost mladých mužů. Hamid si občas říkával, nechodí-li Mansur do obchodu proto, že mu o něco jde, že

se třeba zajímá o něho. Ale možná to byly všechno jenom zlomyslné klepy. Když děvče přišlo blíž, Mansur zmlkl a s přimhouřenýma očima se snažil si ji ve špatném světle prohlédnout.

„Máte leštidlo na boty? Černé?“ zeptala se.

„Ano,“ odpověděl Hamid. Jeho hlas zněl ztuhle, takže si odkašlal a ještě jednou řekl Ano.

Děvče se usmálo.

„Vítej, drahoušku. Jakkak se dneska máme?“ zeptal se Mansur. Měl tak silný přízvuk a mluvil tak hlasitě a vzletně, že Hamida napadlo, není-li to míněno jako vtíp. „Ty jsi ale krásně cítit, to je přímo rajska vůně! Hlas máš jako *zuwarde* a tělo jako gazela. Pověz mi, *msichana*, kdy budeš mít večer čas? Potřebuju, aby mi někdo pomasíroval záda.“

Děvče mu nevěnovalo pozornost. Zády k nim Hamid slyšel, jak Mansur na děvče dál mluví, halasně jí skládá ztřeštěné poklony a přitom se snaží domluvit si s ní schůzku. Ze samého zmatku nemohl Hamid najít plechovku s leštidlem. Když se s ní nakonec otočil, připadalo mu, že ho děvče celou dobu sledovalo. Pobavilo ho, že byl tak nervózní. Usmál se, ale ona se zamračila a dala mu peníze. Mansur vedle ní mluvil, přemlouval ji a lichotil jí a přitom chrastil mincemi v kapse kabátu, ale ona se obrátila a odešla.

„Podívej se na ni. Snad ani slunce by se na ni neodvážilo svítit. Hrdost sama! Ale ve skutečnosti je snadno k mání,“ prohlásil Mansur a jeho tělo se lehce otřásalo potlačovaným smíchem. „Ani se nenaděješ a budu ji mít. Kolik myslíš, že bude chtít? Všechny ženské jsou takové. Dělají ze sebe bůhvíco a tváří se znechuceně... ale jak je dostaneš do postele a šoupneš jim ho tam, hned poznají, kdo je pánem.“

Hamid se přistihl, že se směje, aby zachoval dobré vztahy. Nemyslel si však, že by se děvče dalo koupit. Protože dělala všechno s takovou jistotou a lehkostí, nedokázal uvěřit tomu, že by byla natolik poddajná, aby Mansurovi jeho plán vyšel. Znovu a znovu se k té dívce v duchu vracel a když byl sám, představoval si, jak se s ní miluje. V noci, když zavřel krám, si šel na chvíli sednout k starci jménem Fajir, kterému obchod patřil a který bydlel vzadu za ním. Nedokázal se už o sebe postarat a jen zcela výjimečně si přál opustit lůžko. Jedna žena, která žila poblíž, o něj přes den pečovala a na oplátku si z obchodu brala zadarmo zboží, ale v noci byl nemocný stařec rád, když u něj Hamid chvíli poseděl. Zatímco si povídali, v pokoji se vznášel pach umírajícího. Většinou nebylo o čem mluvit, takže jako obvykle hořekovali nad špatnými obchody a plačtivě se modlili za Fajirovo uzdravení. Když ho přemohla sklíčenost, hovořil Fajir se slzami v očích o smrti a o posmrtném životě. Pak Hamid odvedl starce na záchod, ujistil se, že má čistý a prázdný nočník, a nechal ho samotného. Dlouho do noci si Fajir povídal pro sebe a přitom někdy slabě zvedal hlas a volal Hamidovo jméno.

Hamid spal venku na vnitřním dvorku. Když přišlo, udělal si místo v malém skladu a přespával tam. Noci trávil sám a nikdy nechodil ven. Bylo to už víc než rok, co vůbec vyšel z obchodu. Předtím chodil ven jen s Fajirem, dokud nebyl stařec upoután na lůžko. Fajir ho brával každý pátek do mešity a Hamid se pamaťoval na zástupy lidí a rozpraskané chodníky, z nichž za deště stoupala pára. Cestou domů se zastavovali na trhu a stařec mu vyjmenovával názvy lahodného ovoce a jasně zbarvené zeleniny, a některé bral do rukou a dával mu je, aby si k nim přičichl a dotkl se jich. Od dětství, kdy přišel do tohoto města, pracoval Hamid pro starce. Fajir ho živil a on pracoval v krámku. Na konci každého dne trávil noci sám, přičemž často myslel na otce a matku a na rodné město. Ačkoli už nebyl malý chlapec, při těch vzpomínkách se pokaždé rozplakal a cítil se ponížěn pocity, které ho nedaly pokoj.

Když přišlo děvče znovu do krámku, aby nakoupilo fazole a cukr, Hamid jí dal pořádnou míru. Všimla si toho a usmála se na něj. Zářil radostí, i když věděl, že se v jejím úsměvu skrývá stopa posměchu. Při další návštěvě na něj doopravdy promluvila. Šlo sice jen o pozdrav, ale pronesla ho vlídným hlasem. Později mu prozradila, že se jmenuje Rukiya a že se nedávno přistěhovala do sousedství k příbuzným.

„Odkud jsi?“ zeptal se.

„Z Mwembemaringa,“ odpověděla a mávla rukou, aby naznačila, že je to daleko. „Ale musí se tam po bočních cestách a přes kopce.“

Podle modrých bavlněných šatů, které nosila přes den, poznal, že je zaměstnaná u někoho v domácnosti. Když se jí zeptal, kde pracuje, nejprve si lehce odfrkla, jako by chtěla říct, že je to zbytečná otázka. Pak mu prozradila, že zatím dělá pokojskou v jednom z těch nových hotelů ve městě, dokud si nenajde něco lepšího.

„V tom nejlepším, v Equatoru,“ vysvětlila. „Mají tam bazén a všude jsou koberce. Skoro každý host je *mzungu*, Evropan. Máme tam taky pár Indů, ale žádného z těch lidí z autobusu, co jsou po nich cítit prostěradla.“

Zalíbilo se mu pokaždé chvíli postát u dveří své ložnice na zadním dvorku, když v noci zavřel obchod. Ulice v tu hodinu zely prázdnotou a vládlo v nich ticho. Nebyla to ta přeplněná, nebezpečná místa jako ve dne. Často myslel na Rukiyu a někdy pronášel nahlas její jméno, ale vzpomínky na ni mu jen ještě víc připomínaly jeho osamělost a ubohost. Myslel na to, jak se na něj poprvé podívala, jak odcházela v šeru pozdního večera. Toužil se jí dotknout... Tohle s ním udělala léta strávená na tmavých místech, uvažoval, takže teď vyhlížel do ulic cizího města a představoval si, že ho spasí dotek neznámé dívky.

Jednou v noci vyšel do ulice a zavřel za sebou dveře na závoru.

Kráčel zvolna směrem k nejbližší pouliční lampě a pak k té za ní. Ke svému překvapení necítil strach. Slyšel, jak se něco pohnulo, ale nepodíval se. Pokud neví, kam jde, není důvod se bát, protože se může stát cokoli. Ta myšlenka ho uklidňovala.

Zahnul za roh do ulice lemované obchody. V jednom nebo dvou se svítilo. Pak zahnul za další roh, aby unikl světlům. Nikoho neviděl, ani strážníka ani nočního hlídače. Na okraji náměstí se na několik minut posadil na dřevěnou lavičku a podíval se, že mu všechno připadá tak povědomé. V jednom rohu se vypínala věž s hodinami, které tlumeně tikaly do tiché noci. Po stranách náměstí stály kovové sloupky, lhostejné a bezchybné. Na jednom konci parkovaly v řadách autobusy a v dálce slyšel šumění moře.

Šel za tím zvukem a zjistil, že není daleko od nábřeží. Pach vody mu najednou připomněl jeho rodiště. To město také leželo u moře, a kdysi si hrával na pláži a na mělčině jako všechny ostatní děti. Už o něm nepřemýšlel jako o místě, kam patří, o místě, kde je jeho domov. Voda tiše šplouchala u paty přístavní zdi a Hamid se zastavil a díval se, jak v podobě bílé pěny naráží do betonu. Na jednom z mol stále jasně zářila světla a ozýval se odtamtud hukot běžícího stroje. Nezdálo se mu možné, že by v tuhle noční dobu mohl někdo pracovat.

Na druhé straně zálivu zářila světla, jednotlivé osamělé tečky rozvěšené na pozadí tmy. Kdo tam asi bydlí? přemýšlel. Otrásl se strachy. Snažil se představit si lidi žijící v tom temném koutu města. Jeho mysl mu před očima kreslila obrazy silných mužů s krutými tvářemi, kteří na něj zírali a smáli se. Viděl matně osvětlená prostranství, kde na cizince číhají stíny a kde se později muži a ženy shromáždí nad mrtvým tělem. Slyšel dusot jejich nohou poskakujících při starém obřadu a slyšel jejich vítězné výkřiky, zatímco krev jejich nepřátel stékala na zdupanou zem. Lidí, kteří žili ve tmě na druhé straně zátoky, se však nebál jen kvůli fyzické hrozbě, kterou představovali. Báł se jich, protože oni věděli, kde jsou, kdežto on byl uprostřed ničeho.

Obrátil se zpátky k obchodu a přitom navzdory všemu nedokázal odolat pocitu, že se něčeho odváží. Od té doby se pokaždé, když zavřel v noci obchod a postaral se o Fajira, vydal na procházku po nábřeží. Fajirovi se to nelíbilo a stěžoval si, že ho nechává samotného, ale Hamid si jeho reptání nevšímal. Občas zahlédl lidi, ale ti jen prošli rychle kolem a ani se na něj nepodívali. Přes den vyhlížel dívku, která nyní takto vyplňovala jeho čas. V noci snil o tom, že je s ní. Při procházkách ztichlými ulicemi si představoval, že jde s ním, že mluví a směje se a občas mu pokládá dlaň na šíji. Když přišla do obchodu, vždycky jí něco přidala a čekal, až se usměje. Často se dali do řeči, pozdravili se a prohodili pár přátelských slov. Když nějaké zboží došlo, obsloužil ji z tajných zásob, které schovával pro zvláštní zákazníky. Kdykoli sebral odvahu, řekl Rukiyi, jak jí to sluší, a ze samé touhy a zmatku upadal do rozpaků, když ho odměnila zářivým úsměvem. Hamid se musel sám pro sebe smát, když si vzpomněl, jak se Mansur v souvislosti s dívkou holedbal. Nešlo o děvče, které by se dalo koupit za pár šilinků, ale bylo třeba se jí dvořit, získat si ji sebevdomým vystupováním a odvahou. A ani Mansurovi, s očima napůl zalepenýma sračkami, ani Hamidovi se k něčemu takovému nedostávalo slov ani hlasu.

Jednou pozdě večer přišla Rukiya do krámků koupit cukr. Měla na sobě ještě pořád pracovní šaty, které byly v podpaží zpcené. V obchodě nebyli žádní jiní zákazníci a ona podle všeho neměla na spěch. Začala si ho trochu dobírat a řekla něco o tom, jak se Hamid nadře.

„Musíš být hrozně bohatý, když trávíš tolik hodin v obchodě. Nemáš na dvorku jámu, kam si schováváš peníze? Všichni vědí, že obchodníci mají tajné poklady... Šetříš, aby ses mohl vrátit domů?“

„Já nic nemám,“ ohradil se. „Nic mi tady nepatří.“

Nevěřičně se zachichotala. „Ale stejně se moc nadřeš,“ poznamenala. „A neužiješ žádnou pořádnou zábavu.“ Pak se usmála, když jí přidal navíc lžičku cukru.

„Děkuju,“ řekla a naklonila se, aby si od něj vzala balíček. Zůstala v té poloze o chvíli déle, než bylo třeba, a pak se zase pomalu postavila. „Pořád mi něco dáváš. Víím, že za to budeš něco chtít. Ale to mi pak budeš muset dát víc než jen tyhle malé dárky.“

Hamid neodpověděl, protože ho přemohl stud. Děvče se rozpustilo zasmálo a mělo se k odchodu. Jednou se ohlédlo, zazubilo se na něj a pak se ponořilo do tmy.

Přeložil Milan Orálek.

Aluze děkuje Abdulrazaku Gurnahovi za svolení k otištění tohoto překladu.

The publisher wishes to thank Mr. Gurnah for his permission to publish this translation.

Abdulrazak Gurnah je tanzanijský spisovatel. Narodil se v roce 1948 na Zanzibaru, ale od dvaceti let žije ve Velké Británii, kde nyní působí jako profesor anglické literatury na univerzitě v Kentu. Je editorem knihy *Cambridge Companion to Salman Rushdie* a autorem románů *Paradise* (1994), který byl navržen na Bookerovu cenu, *By the Sea* (2001) či *Last Gift* (2011).